

СПОРТСКО НОВИНАРСТВО И ИЗАЗИВАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ НАБОЈА – СТУДИЈА СЛУЧАЈА НАЈАВА ФУДБАЛСКИХ УТАКМИЦА СРБИЈЕ И ХРВАТСКЕ

Сажетак: Медији су имали значајну улогу у подизању националних тензија и распаду бивше Југославије. Током ратова на простору СФРЈ медији су били саставни део ратних машинерија. Пропагандни задатак се односио на приказивање свог народа у што бољем светлу, уз истовремену сатанизацију непријатеља. По окончању ратова најпогоднији терен за наставак медијског препуцавања на националној основи био је спортски. Утакмице између Србије и Хрватске у свим спортовима због честих сукоба око стадиона, на трибинама, а неретко и на терену носе епитет високо ризичних. Велику заслугу за сукобе имају и медији који се пред утакмицу својски потруде да тензије доведу до усијања. Сензационалистички наслови и текстови који подсећају на оне из ратних година пратећи су део сваке утакмице између ове две селекције. Са појавом нових медија отвориле су се и нове могућности, па се уз текстове читаоцима могу приказати и видео исечци са спорним детаљима који ће подсетити навијаче да се дугови из прошлих утакмица морају наплатити. Тема овог рада је извештавање нових медија о предстојећим утакмицама између Србије и Хрватске у оквиру квалификација за Светско првенство у Бразилу 2014. године. Циљ је да се утврди у којој мери ови медији изазивају националне тензије пред спортске манифестације. Анализирани су спортске стране најпосећенијих интернет портала у Србији и Хрватској, у данима у којима су се појављивале информације везане за двомеч фудбалских репрезентација, током јуна и јула 2012. године. Метода која је примењена у раду је анализа садржаја.

Кључне речи: Србија, Хрватска, фудбал, медији, сукоб, интернет

1. Увод

Према Норберту Елијасу спорт представља област друштвене активности у којој отворен емоционални ангажман остаје јавно прихватљив. Елијас такође примећује да се на „спортским странама у новинама може сустрести ниво националног сентимента који је тешко замислити на другом месту“ (Блејн и Бојл у Бригс и Кобли, 2005: 631). Управо су тај „дозвољени“ национални сенти-

мент у спортском извештавању почетком деведесетих година 20. века искористили центри политичке моћи у СФРЈ за манипулацију широким народним масама које су навијале за клубове који су са собом носили обележја националних. То су били Црвена звезда и Партизан из Београда, односно Динамо из Загреба и Хајдук из Сплита.¹

Поред могућности социјализације појединаца, медији могу и да стварају публику која ће чинити специфичну врсту друштвених група. Узимајући у обзир фрустрираност знатног броја људи у модерним друштвима, медији најчешће настоје да подилазе њеним агресивним страстима, све то са циљем да се што више људи укључи у комерцијалне токове спортских активности као што је плаћање улазница за утакмице, али и куповина производа који се рекламирају уз преносе спортских догађаја или се налазе на спортским странама у штампи. Подилажење агресивним страстима публике такође се користи и као масовна подршка одређеној врсти политичке манипулације која је у функцији парцијалних или групних интереса. Према овоме, од комерцијализације спорта ништа неповољнија није ни модерна појава која се у теорисјким круговима именује као политизација спорта. Политизацијом спорта, спортисти постају средство у трагању за одрешеном врстом идентитета, била она статусна, национална², регионална, партијска или државна. Спорт и политика се према томе укрштају на три сукцесивна нивоа:

- 1) У интерној политици спорта (спортска делатност у укупној подели рада неког друштва).
- 2) У политици локалног и националног престижа.
- 3) У спољнополитичким односима (Милошевић, 2004: 9).

Продукт третирања спортских манифестација као борбе за политичку моћ и престиж је патолошка мржња међу навијачима, а неретко и међу спортистима и спортским радницима.

Уплитање политике у спорт, није тренд само на просторима бивше Југославије, слична дешавања имамо у многим земљама света³, пре свега јер политичке елите у популарности спорта виде погодно поље за контролу масама, а све због настојања да се увећа њихова друштвена моћ.

Резултати националних селекција у међународним оквирима, без обзира на спортску дисциплину, уз устаљене медијске матрице постали су битан фактор у области националног идентитета једног народа. Спорт на тај начин, а поготово

¹ Наведени су клубови који су значајни за тему овог рада, поред њих носиоци националних обележја били су и Вардар из Скопља, Сарајево и Жељезничар из Сарајева, Олимпија из Љубљане.

² Чувени српски књижевник Матија Бећковић је на једном месту испричао да је почео да навија за Звезду зато што се кроз навијање исказивала и национална припадност (Чоловић, 2000: 334).

³ Свежи примери са почетка 2012. године су распуштање Фудбалског савеза Египта од нових власти у овој земљи, због сукоба навијача на фудбалској утакмици између клубова Ал-Масра и Ал-Ахли и покушај да се прва аргентинска лига назове по крстарици „Генерал Белграно“ коју је британска морнарица потопила у Фокландским ратовима. Оба случаја, због мешања политике у спорт наишла су на оштре осуде Међународне фудбалске организације (ФИФА).

ако се „конзумира“ преко медија, „постаје дубоко уграђен у осећаје гледалаца о томе ко су они и какви су они други“ (Блејн и Бојл у Бригс и Кобли, 2005: 633).

Уколико посматрамо начин извештавања штампе или електронских медија о спортским темама у једном друштву, можемо добити јасну слику о ставовима, веровањима и мишљењима које се формира или је формирано унутар његове културе. На тај начин кроз спортске теме можемо сазнати много о ставовима једног народа, етничке групе или расе према другоме, као и проблемима регионалних односа унутар једне државе (Шта Нишлије мисле о Београду, или како Сплићани виде Загрепчане).

На овом месту ћемо се задржати на оном што је битно за овај рад, а то су односи међу народима и нацијама који се формирају кроз спорт и извештавање о спорту. Нил Блејн и Рејмонд Бојл дају сликовит пример кроз текст листа *Mirror* (*Mirror*). Поменути лист је 24. јуна 1996. године утакмицу између Енглеске и Немачке на Европском првенству у фудбалу најавио под насловом „ACHTUNG! SURRENDER“. Како наводе аутори, овде нису Немци и Енглези представљени само као фудбалски супарници, у по ко зна који пут репризи окршаја из II светског рата, што је настањено и пред неке касније сусрете ове две репрезентације (Европско првенство 2000. године), већ имамо и јасно приказане аспекте о култури и медијској култури енглеског друштва. Како Блејн и Бојл истичу, енглески медији у контексту међународног фудбала, „спорту често додељују подређену улогу, и искључиво га користе за расправе о националном идентитету и другим темама“ (Блејн и Бојл у Бригс и Кобли, 2005: 632).

2. Кратак историјат – све је почело на максимиру

Распаду бивше Југославије предходила је тешка економска ситуација у земљи, која је републичким политичким елитама омогућила да заиграју на карту до тада потиснутог национализма. Расламсане националне тензије довеле су до поларизације међу већинским народима који су живели унутар СФРЈ, што се пренело и на спортске терене широм државе, који су препознати као први „вентили“ за ослобађање нагомиланих националних тензија. Како наводи Иван Чоловић, „испољавањем привржености одређеном клубу, навијачи су демонстрирали националну припадност“ (Чоловић, 2000: 321). Одговор на питање због чега је спорт погодан за развој националног набоја нуди Иван Антанасовски: „на спортским приредбама већ је успостављен механизам обрачуна, који чини главну одлику данашњег спорта. Треба само у тај однос унети дух међународног обрачуна и играче гостујуће екипе свести на представнике одређене нације. Ради се о уходаном начину замене криваца, подметања других, 'стварања жртвених јараца' на којима треба да се искали незадовољство људи“.⁴

Најексплицитнији пример, након којег је ескалирало националистичко лудило на спортским теренима у бившој Југославији је сукоб између навија-

⁴ Текст Ивана Антанасовског „Национализам и спорт“ доступан је на адреси: http://www.savremenisport.com/Osnove_Nacionalizam_i_sport.html (Посећено 25. 01. 2013.)

ча загребачког Динама и београдске Црвене звезде, приликом утакмице ова два клуба у оквиру тадашње прве југословенске лиге. Обрачун навијача одиграо се 13. маја 1990. године на стадиону „Максимир“ у Загребу.

У штампаним медијима у Београду и Загребу данима након прекуните утакмице објављивани су новински написи⁵ у којима је друга страна представљена одговорном и кривом за избијање нереда у којима је повређено преко 190 људи, и након којих је поднето 20 кривичних и 60 прекршајних пријава.⁶

У загребачком листу „Спортске новости“ дан након утакмице (14. мај 1990. године) на насловној страни имамо доминантан наслов – *Навијачи Звезде свјесно изазвали најтежи инцидент* (слика 2). У овом случају се пажња са самог инцидента у коме су учествовале обе групе навијача, усмерава на кривицу навијача београдског клуба. Наслов је опремљен фотографијом, уз коју се налази и појашњење: *ТАКО ЈЕ ПОЧЕЛО: Звездени навијачи тргају рекламне паное на јужној трибини у Максимиру. У врху насловнице, налази се још једна фотографија на којој се види сукоб полиције са навијачима Динама. Значајан за анализу јесте напис који стоји уз фотографију. ЖАЛОСНЕ СЦЕНЕ: Милиционари тјерају с игралишта навијаче Динама, које је покушао на једнако груб начин заштитити капитен плавих Звонимир Бобан. Новинар представља навијаче Динама као жртве и индиректно шаље поруку да су полицајци који су били нападнути у покушају да успоставе ред на стадиону, поступали грубо према загребачким навијачима због чега је капитен Динама, Бобан, покушао да их „заштити“ на исти начин (слика 1).⁷*

Слика 1. Фудбалер Динама Звонимир Бобан напада полицијца

Слика 2. Насловна страна листа „Спортске новости“ (14. мај 1990.)

⁵ Под новинским написима подразумевамо различите новинске жанрове и форме.

⁶ Податак преузет са сајта недељника „Време“. Из чланка под називом, „Случај Максимир – 20 година после“. (Доступно на <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=931952> (Посећено 25.01.2013.))

⁷ Звонимир Бобан је након ове утакмице и напада на полицијца Рефика Ахметовића у хрватској јавности стекао статус урбане легенде и „Загребачког бана“ према познатој крилатици „Загребачки бан, Звоне Бобан“. О самом инциденту двадесет година касније за хрватске медије Бобан је изјавио: „Прва ствар, заштитио сам наше момке, дигнитет свих нас који смо били на стадиону, али исто тако заштитио сам самог себе, јер су ме почели ударати и нормално да је требало реагират... А и то се купило годинама, хрватска мука. Никада нисам хтио преузети неку улогу хероја, јер мислим да су хероји наши ратници који су изнијели прави терет рата“. (Доступно на <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=931952> (Посећено 25.01.2013.))

Са друге стране у београдским медијима имамо готово идентичну ситуацију, само што се кривица за инцидент приписује домаћим навијачима и организатору. У новинском напису на 24. страни у спортској рубрици листа „Политика експрес“ (слика 3), бележимо сензационалистички наслов (Бранислав Поповић, *Максимира је – Рајхстаг*, Политика експрес, 15. мај 1990.) Егзактан пример злоупотребе спорта у политичке сврхе имамо у наднаслову који гласи *наивна и провидна жеља вођа ХДЗ већ је виђена, само овог пута у борби за власт – злоупотребљен је спорт*, као и у поднаслову – *Иако је идеја о инциденту проваљена неколико дана уочи дербија, све је било замишљено да се загребачки СУП представи као потпуно немоћан и кадровски развласти од – Срба!* Како се ради о спортским странама имамо јасну злоупотребу спортске теме у политичке сврхе, чему у прилог иде и лид – *Горео је Рајхстаг. У недељно предвечерије – буктао је пламен и у – Максимиру. Има ли сличности између паљењина које временски деле деценије? И те како! Борба за апослутну власт не бира средства.* Овде се ради о техници трансфера, или „општем психолошком принципу по којем се формиран однос према једном објекту преноси на друге сличне или са њима повезане објекте“ (Славујевић, 2007: 96). У овом случају имамо трансфер са паљења немачког парламента из 1933. године који су нацисти искористили за преузимање власти и обрачун са неистомишљеницима, на догађаје у Загребу који су према новинару „Политике“ искоришћени за истоветан обрачун са Србима.

Слика 3. Политика експрес о догађајима на „Максимиру“

Манипулација у случају сукоба на Максимиру није изостала ни када су изјаве званичника у питању. Београдска „Политика експрес“ и загребачки „Вечерњи лист“ доносе потпуно различита виђења специјалног посматрача тадашњег Фудбалског савеза Југославије Рудија Заврла, који је присуствовао самој утакмици (слике 4 и 5). „Политика експрес“ 15. маја у првој реченици кратког текста са насловом – *Обрачун започели навијачи „Динама“, доноси следеће – Хаос је настао због лудила Динамових навијача, оцена је специјалног посматрача ФСЈ Рудија Заврла.* Са друге стране „Вечерњи лист“ на насловној страни 16. маја објављује најаву текста на 12. страни под следећим наднасловом и насловом – *Руди Заврл, специјални проматрач НСЈ, „Делије“ први почели!* Овим примером јасно уочавамо пропагандну улогу медија. У оба случаја имамо једнострано тумачење званичника фудбалског савеза, чиме се читаоцима пружа „искривљена слика“ стварне кривице и одговорности, а она је по свему наведеном дефакто обострана.

Слика 4. „Политика експрес“ о извештају Рудија Заврла

Слика 5. „Вечерњи лист“ о извештају Рудија Заврла

Максимирски обрачун навијача и данас у многим медијским написима важи за почетак рата у бившој Југославији. Уколико се сагледају сада већ историјске чињенице ово би сигурно било банално тумачење, међутим медијска матрица која је употребљена приликом извештавања са догађаја који је требало да буде спортски, употребљена је у ратним годинама које су уследиле на просторима тадашње Југославије. Према томе извештавање са Максимира можемо подвести као један од догађаја којим је започео медијски рат који је касније паралелно трајао са оним који је вођен оружјем.

Током самог рата пропагандне машинерије имале су само један циљ, то је била негативизација непријатељске стране, уз истовремено величање сопствених војних снага и политичких елита. Приликом извештавања медији су у већини случајева у потпуности игнорисали сваки критеријум етичности, моралности и истинитости, а неретко су извештаји са ратишта били и на граници бизарних.

3. Рат је готов – медијски рат се сели на спортски терен

По престанку оружаног сукоба, на просторима бивше Југославије, конфликт се наставља у виду „ритуализованог рата“ на спортским борилиштима. Како наводи Ален Еренберг, тај рат није само ритуализован због тога што га новинари најављују и описују ратничким вокабуларом, већ и због тога што навијачки реквизити, заставе, бубњеви, једнообразне боје наговештавају да се ради о једној врсти симболичног ратовања (Чоловић, 2000: 355).

Утакмице између Србије и Хрватске, у потпуности се уклапају у матрицу „ритуализованог рата“, оне такође обилују говором мржње, који се према наводима Милорада Гачевића „првенствено идентификује у дискурсу спортске публике“. „Ова врста манифестације говора мржње“, наставља Гачевић, „може се детектовати у медијском простору приликом емитовања директних теле-

визијских или радијских преноса спортских такмичења, када се могу чути вербални искази говора мржње или визуелно перципирати графички исказане поруке на транспарентима који су експонирани на стадионима и халама, а који такође исказују говор/језик мржње“ (Гачевић, 2010: 168). Све наведено ове мечеве сврстава у ред високо ризичних због могућих обрачуна међу навијачима.

У годинама након распада СФРЈ одиграно је много утакмица између ове две репрезентације, али и између српских и хрватских клубова. Први велики навијачки сукоб десио се 1996. године приликом утакмице рукометне лиге шампиона између Партизана и Загреба. У свежем памћењу још увек су навијачки сукоби из 2003. године током финала Европског првенства у ватерполу које се одржавало у Крању. Исте године на припремној пријатељској утакмици између Партизана и Динама, на неутралном терену у швајцарском граду Криенс, дошло је до обрачуна навијача ова два клуба. У Мелбурну, 2007. године бележимо етничко-навијачки сукоб између српских и хрватских исељеника, испред главног тениског стадиона током турнира „Аустралијан опен“ (Australian open). Последњи инциденти догодили су се у јануару 2012. године, у Новом Саду, за време Европског првенства у рукомету чији домаћин је била Србија, а репрезентација Хрватске је своје мечеве играла у овом граду.

Велику заслугу за сваки од поменутих сукоба имали су и медији који су пред сваку утакмицу атмосферу доводили до тачке усијања. Наравно „усијање“ би кулминирало на самој утакмици и све се обично завршавало са великим бројем повређених и ухапшених навијача. Сензационалистички наслови и новински текстови који подсећају на деведесете године пратећи су део сваке утакмице између клубова или репрезентација Србије и Хрватске.

Нови медији, на првом месту интернет портали отворили су многе нове могућности када је информисање јавности у питању. Поред поменуте врсте наслова и „запаљиве“ реторике у написима новинара, ови медији омогућавају постављање видео и аудио исечака, који замењују текст и много ефикасније преносе „емоцију, став или осећање“ (Крејг, 2010: 260).

На овај начин навијачи се много ефектније подсећају на неке раније сукобе, чиме се додатно доприноси подизању тензија. Популарни интернет видео сервиси попут „Јутјуба“ (Youtube) или „Дејлимоушна“ (Dailymotion) јесу својеврсна светска видео и аудио архива у којој се могу пронаћи готово сви важни догађаји из прошлости. На овим интернет сајтовима могу се пронаћи сви поменути инциденти између српских и хрватских навијача. Ове видео материјале, спортски онлајн новинари често користе када су најаве утакмица у питању, или када је у питању подсећање на неке од немилих сцена из прошлости. На порталу „Вести онлајн“ 13. маја прошле године, објављен је текст који можемо сврстати у хибридне новинарске жанрове, поводом 22 године од сукоба на Максимиру. Садржи три кратка пасуса, али ту су и два видео снимка на којима се могу видети изјаве учесника и комплетан след догађаја

на највећем хрватском стадиону.⁸ Управо овакви текстови, без критичког осврта, представљају добар основ за потенцијалне сукобе приликом сваке утакмице између клубова или репрезентација из ове две државе.

4. Студија случаја – анализа текстова о утакмицама Србије и хрватске у квалификацијама за СП 2014.

Када су 30. јула 2011. године вољом жреба за квалификације за Светско првенство које ће се 2014. године одржати у Бразилу, у истој групи извучене Србија и Хрватска, комплетна пажња јавности усмерена је на двомеч ове две репрезентације. Поред подсећања на све немиле догађаје из прошлости, медији су посебну пажњу посветили селекторима са којима ће ове две екипе ући у квалификације, Синиши Михајловићу и Игору Штимцу. Тачније у односу ова два некадашња фудбалера, а сада тренера, медији су препознали прилику за подизање тензија много пре одигравања самих утакмица.

Синиша Михајловић и Игор Шtimaц познати су по међусобном сукобу на националној основи, током финалне утакмице последњег купа СФРЈ одигране 8. маја 1991. године на стадиону ЈНА у Београду. Шtimaц је играо за сплитски Хајдук, а Михајловић за београдску Црвену звезду. Обојица актера су у каснијим изјавама наводили да никада неће опростити оном другом, и да је било каква комуникација између њих немогућа. Медији у обе државе су њиховим постављањем на селекторске позиције из архиве извадили све везано за њихове међусобне тензије, и тиме отпочели писање и најаву дуго очекиваних мечева.

Током јуна и јула 2012. године, анализирани су онлајн медији на просторима Србије и Хрватске и њихово писање о предстојећим утакмицама ова два тима. Методом анализе садржаја, који смо одабрали будући да је циљ овог метода откриће објективне природе садржаја и утицаја на учеснике комуникације, анализирани су текстови на следећим интернет порталима: Б92, Блиц, С-медиа портал, Индекс, Курир и Телеграф.

Промоције обојице селектора јавности од Фудбалских савеза, као и њихови мотиви због којих су прихватили послове селектора били су у центру пажње медија током анализираниог периода.

На порталу Б92 (слика 6), 15. јула 2012. године објављен је текст са следећим насловом – *Михајловић: Селектор због Хрватске*.⁹ Текст се односи на интервју који је Синиша Михајловић дао за хрватски магазин „Макс спорт“. Од многих изјава на различите теме које су преузете из интервјуа, аутор за наслов бира детаљ да је један од главних мотива због којих је преузео вођење

⁸ Доступно на следећем линку: <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/224692/Secanje-na-Maksimira-Tucom-navijasa-poseo-rat-u-SFRJ> (Посећено 28.01.2013)

⁹ Комплетан текст доступан је на линку: http://www.b92.net/sport/fudbal/vesti.php?yyyy=2012&mm=07&dd=15&nav_id=626790 (Посећено 28.01.2013.)

Слика 6. Хрватска као мотив

хајловића и Штимца, и у свом тексту преноси изјаве које су за њега везане – „Знате, рођен сам у Хрватској, у Вуковару. Мајка ми је Хрватица, отац Србин. До 16. године сам прошао све хрватске репрезентације, од пионирске до омладинске. Одрастао сам са Шукером, Бобаном, Просинечким, Бокшићем, Билићем, Штимцем. Са свима њима сам пријатељ. С неким је пријатељство мање, с неким веће. Са свима, осим са Штимцем“. Уз последњу реченицу у тексту – *Ево како је изгледао последњи дуел Звезде и Хајдука, те сукоб Михајловића и Штимца из хрватског угла*, аутор је читаоцима понудио видео снимак поменуте утакмице, уз напомену да је коментатор са Хрватске телевизије. На овај начин новинар јасно апострофира сукоб из прошлости, и подсећа да многе ствари у односима два селектора, али и репрезентације нису решене.

Слично начину на који је то урадио портал Б92, текст објављује и информативно-таблоидни портал Телеграф (слика 7). На овом порталу наслов гласи – *Михајловић: Не бих се поздравио са Штимцем, да га сретнем ван терена!*¹¹

репрезентације, то што је ривал у квалификацијама репрезентација Хрватске. Наводи се такође да је Михајловић изјавио – *Хрватска је фаворит, тренутно има квалитетнији тим, што је показала и на ЕП. Мислим да ће Хрватска бити прва у групи, Белија и ми ћемо се борити за друго место*. Ово би свакако било боље решење за наслов и увод у причу, јер говори о спортској страни овог меча. На овом месту треба напоменути да је портал дневне новине Блиц исти текст објавио под насловом – *Михајловић: Хрвати ће бити први, ми и Белгија ћемо се борити за друго место*.¹⁰ Аутор наслов индиректно везује за међусобни сукоб Ми-

Слика 7. Иста тема, други наслов

¹⁰ Комплетан текст доступан је на линку: <http://sport.blic.rs/Fudbal/Svetski-fudbal/217549/Mihajlovic-Hrvati-ce-biti-prvi-mi-i-Belgija-cemo-se-boriti-za-drugo-mesto> (Посећено 28.01.2013.)

¹¹ Комплетан текст доступан је на линку: <http://www.telegraf.rs/sport/277680-mihajlovic-da-se-stimac>

Текст је опремљен фотографијом на којој се налазе Михајловић и Штимац, први огрнут навијачким шалом Србије са јасно уочљивим грбом, док је други представљен у дресу Хрватске са мотивима шаховнице из играчких дана, чиме се додатно ставља акценат на националне разлике.

Значајан пример за анализу је текст са хрватског портала Индекс (слика 8). Уз извештај са промоције новог селектора фудбалске репрезентације, која је одржана 6. јула 2012, новинар Д.Р. објављује наслов – *Штимац: Дечки, носимо дрес сјећајући се оних са првих линија и боримо се као они!*¹² Аутор је сензационалистички наслов преузео из обраћања Игора Штимца навијачима – *ХНС-у*¹³ желим пуно среће у раду, желим да ријеше проблеме инфраструктуре и хулигана. Поздрављам и наше навијаче који су ту. Дечки, бок! Морамо свјесно носити дрес уз сјећање на оне који су били на првим линијама, морамо се борити као и они.

Слика 8. Index.hr - Фудбал и рат

Оваква изјава дефинитивно се сврстава у „запаљиву реторику“, пошто јасно алудира на рат из деведестих година који су водиле Србија и Хрватска. Уколико се оваквим изјавама уопште и поклонни медијски простор, једини начин за то јесте критичко тумачење истих. У овом случају имамо потпуно супротну ситуацију, аутор не само да не сагледава критички, већ исту истиче у први план, и смешта је у наслов, поред чињенице да је у самом извештају било много других информација које би се могле искористити за најуочљивији део текста.

Слика 9. Kurir-info.rs – Фудбал и рат

– *Ово је најтежа скупина у повијести, од како наступамо у квалификацијама. Уједно, то је скупина најтежа и према ренкингу репрезентација које су унутра. Фаворити смо скупине и тако*

i-ja-sretnemo-u-gradu-ne-bismo-se-pozdravili-ali-je-utakmica-nesto-drugo (Посећено 28.01.2013.)

¹² Комплетан текст доступан је на линку: <http://www.index.hr/sport/clanak/stimac-decki-nosimo-dres-sjecajuci-se-onih-s-prvih-linija-i-borimo-se-kao-oni/624402.aspx> (Посећено 28.01.2013.)

¹³ Хрватски ногометни савез.

ћемо се понашати. Белгија и Србија – једнаке снаге, различите важности, сви знамо што носе сусрети са Србијом. Ту ћемо показати квалитету, не потенцијал. Белгија се подиже, пуни су младих играча. У овом случају селектор Игор Штимац говори о спортским мотивима и о очекивањима у самом квалификационом циклусу, што је много прихватљивије за наслов у спортској рубрици.

Недељу дана касније (14. јула), на основу овог текста, на порталу таблоидне новине „Курир“ објављен је текст са следећим насловом – *Игор Штимац: Идемо у рат против злих Срба!*¹⁴ (слика 9) Новинар Милан Настић, искористио је изјаве са промоције хрватског селектора и уз одређену дораду саставио сензационалистички текст чији је првенствени циљ подизање тензија иако је до прве утакмице (22. март 2013.) остало још готово годину дана. Поготово је забрињавајући лид – *Идиот! Селектор фудбалске репрезентације Хрватске Игор Штимац већ првог радног дана оправдао је епитет болесно оптерећеног човека. Штимац, који је небројено пута показао нетрпељивост према Србима, а нарочито нашем садашњем селектору Михајловићу, поручио је хрватским репрезентативцима да их спрема за рат.* Овде имамо јасан пример говора мржње. Текст је допуњен фотографијом хрватских навијача у дресовима националног тима и упаљеним бакљама, са истакнутим транспарентом на којем је слика хрватског генерала Анте Готовине, чиме аутор додатно подећа на прошлост и ратне сукобе. Новинар током целог текста не наводи где су изјаве снимљене, или извор одакле су преузете, али на основу следеће дорађене изјаве јасно видимо да је извор анализирани пример са хрватског портала Индекс – *Док носимо дрес, морамо бити свесни сећања на оне који су били на првим линијама у рату. Морамо се борити као они. Ово је најтежа група откако наступам у квалификацијама. Фаворити смо и тако ћемо се понашати. Сви знамо шта носе мечеви са Србијом, ту ћемо показати квалитет, не потенцијал* – казао је Штимац.

Текст са истом тематиком, објављен је истог датума, без назнаке о аутору, и на порталу С-медиа под следећим насловом – *Штимац: Против Србије, сећајући се оних са првих борбених линија.*¹⁵ У самом тексту имамо готово истоветну изјаву као и у претходно анализираним примерима, али уз навођење извора – *Сви знамо шта носе сусрети са Србијом, ту ћемо показати квалитет, не потенцијал. Верујем да ћемо хрватски народ вратити у дане када смо били поносни. Морамо свесно носити дрес сећајући се оних који су били у првим ватреним линијама, морамо се борити као и они* – рекао је Штимац, а преноси портал *index.hr*. На овом примеру најбоље видимо како публикавање погрешних ратнохушкачих изјава у медијима може изазвати опасна тумачења и обраде од новинара који раде у таблоидима. Новинар „Курира“

¹⁴ Комплетан текст доступан је на линку: <http://www.kurir-info.rs/igor-stimac-idemo-u-rat-protiv-zlih-srba-clanak-318985> (Посећено 30.01.2013.)

¹⁵ Комплетан текст доступан је на линку <http://www.smedia.rs/sport/vest/64225/igor-stimac-hrvatska-o-srbima-Stimac-Protiv-Srbije-secajuci-se-onih-sa-prvih-borbenih-linija.html> (Посећено 30.01.2013.)

зарад сензационализма, ратноухшачку изјаву хрватског селектора користи за текст који у српској јавности треба да изазове једну врсту упозорења да се хрватска страна за утакмицу са Србијом спрема као за рат. Крајњи циљ је наравно да изазове ефекат угрожености код читаоца, који за собом повлачи припреме за одбрану од оног ко нас угрожава, што у крајњем исходу доводи до подизања тензија али и даљој поларизацији два народа.

Слика 10. Blic.rs – Подизање тензија

кратку изјаву самог Петровића – „Није ушла у Стокхолму, али хоће када буде најпотребније. Можда против Хрвата у Загребу“, рекао је уз смех Петровић. Наизглед небитна вест, међутим овде је јасна сензационалистичка намера аутора да кроз изјаву младог фудбалера Петровића (23) подсети на „најзначајнију“ утакмицу са Хрватском. Уколико говоримо о спортским мотивима, из којег аспекта би једино и требало посматрати фудбал, свака утакмица је подједнако важна као и сваки погодак, без обзира о којем противнику да се ради.

5. Закључне одреднице

И после две деценије од сукоба на Максимиру, спорт је на просторима бивше Југославије и даље најпогоднији терен за креирање међународних тензија. Национални сентимент је у несмањеном интензитету у односу на деведесете године и даље присутан на спортским странама у штампи, директним преносима утакмица, и наравно на интернету, односно у онлајн медијима са којима су се отвориле нове могућности за уплив националног елемента у спортске оквире.

Транзициони период који је уследио након рата, а који и данас траје у државама које су настале распадом СФРЈ омогућио је несметано уплитање

¹⁶ Комплетан текст доступан је на линку <http://sport.blic.rs/Fudbal/Evropski-fudbal/215699/Radosav-Petrovic-Ko-zna-mozda-Hrvatima-dam-gol-sa-centra-usred-Zagreba> (Посећено 30.01.2013.)

политике у спорт. Имамо низ примера који ово и потврђују, бивши и актуелни политичари налазе се на многим важним позицијама у спортским клубовима и савезима, један од потпредседника фудбалског клуба Партизан је актуелни шеф посланичког клуба Социјалитичке партије Србије Бранко Ружић, потпредседник фудбалског клуба Црвена звезда задужен за финансије је бивши утицајни политичар Небојша Човић, актуелни председник Кошаркашког савеза Србије је Драган Ђилас, председник Демократске странке и градоначелник Београда, док је на челу Тениског савеза Србије, Вук Јеремић бивши министар спољних послова Србије и тренутно председник Генералне скупштине Организације уједињених нација, на челу скупштине фудбалског клуба Раднички из Ниша је бивши градоначелник овог града Милош Симоновић. Слична ситуација је и у Хрватској где градоначелници Загреб и Сплита, Милан Бандић и Жељко Керум имају значајан утицај на клубове који се финансирају из градског буџета.¹⁷

Управо у блиској вези политике и спорта, или боље речено у зависности спорта од политике, можемо потражити корене националних тензија које производе медији пред сусрете српских и хрватских клубова и репрезентација. Коришћењем матрица које користе колеге у политичким рубрикама, спортски новинари у фокус стављају теме које са вредностима које пропагира спорт немају много додирних тачака. Политички и лични обрачуни у интерној политици спорта, или ратнохушкачка реторика у спољнополитичким односима, спортски догађај позиционирају у други план, а самим тим се и пажња јавности усмерава ка темама које изазивају негативан однос према противничком тиму и навијачима.

Нови медији, односно интернет портали и новинари који раде у њима нису донели и нови приступ овом проблему у односу на колеге које су пре нешто више од 20 година извештавале за штампане медије са стадиона Максимира. Узимајући у обзир некритичко сагледавање прошлости новинара и приступачност и утицај који интернет има на генерације које су рођене много година након инцидента у Загребу, јасно је да ће оне сазревати са медијском сликом да су Хрвати или Срби лоши. На овај начин спорт ће остати заробљен у прошлости и свака нова утакмица између хрватских и српских екипа биће повод за буђење националних тензија које ће као и до сада водити у нове сукобе.

Изостављање сензационализма уз поштовање новинарских кодекса у спортском извештавању и критички однос према прошлости, сигурни су кораци, наравно не и једини, ка нормализацији односа међу навијачима и љубитељима спорта у овим државама, и повратку ка изворној функцији спорта, а то је мир и зближавање.

¹⁷ Кошаркашки клуб Цибона (Загреб) и Фудбалски клуб Хајдук (Сплит) значајан део средстава добијају из градског буџета, због чега градске власти учествују у доношењу битних одлука за ове клубове.

Литература

- Бригс, А. и Кобли, П. (2005). *Увод у студије медија*. Београд: Клио.
- Гачевић, М. (2010). Говор мржње у спорту и класни антагонизам. *Медијска култура*, 01, 165–177.
- Крејг, Р. (2010). *Онлајн новинарство*. Београд: Клио.
- Милошевић, Б. (2004). *Медијска слика спортске јавности*. Нови сад: Медиа Арт Сервис.
- Славујевић, З. (2007). *Политички маркетинг*. Београд: Факултет политичких наука, Чигоја.
- Чоловић, И. (2000). *Политика симбола*. Београд: Библиотека XX век.

Интернет извори

- http://www.savremenisport.com/Osnove_Nacionalizam_i_sport.html (Посећено 25. 01. 2013.)
- <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=931952> (Посећено 25. 01. 2013.)
- <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/224692/Secanje-na-Maksimira-Tucom-navigacija-poseo-rat-u-SFRJ> (Посећено 28.01.2013.)
- http://www.b92.net/sport/fudbal/vesti.php?yyyy=2012&mm=07&dd=15&nav_id=626790 (Посећено 28.01.2013.)
- <http://sport.blic.rs/Fudbal/Svetski-fudbal/217549/Mihajlovic-Hrvati-ce-biti-prvi-mi-i-Belgija-cemo-se-boriti-za-drugo-mesto> (Посећено 28.01.2013.)
- <http://www.telegraf.rs/sport/277680-mihajlovic-da-se-stimac-i-ja-sretnemo-u-gradu-ne-bismo-se-pozdravili-ali-je-utakmica-nesto-drugo> (Посећено 28.01.2013.)
- <http://www.index.hr/sport/clanak/stimac-decki-nosimo-dres-sjecajuci-se-onih-s-prvih-linija-i-borimo-se-kao-oni/624402.aspx> (Посећено 28.01.2013.)
- <http://www.kurir-info.rs/igor-stimac-idemo-u-rat-protiv-zlih-srba-clanak-318985> (Посећено 30.01.2013.)
- <http://www.smedia.rs/sport/vest/64225/igor-stimac-hrvatska-o-srbima-Stimac-Protiv-Srbije-secajuci-se-onih-sa-prvih-borbenih-linija.html> (Посећено 30.01.2013.)
- <http://sport.blic.rs/Fudbal/Evropski-fudbal/215699/Radosav-Petrovic-Ko-zna-mozda-Hrvatima-dam-gol-sa-centra-usred-Zagreba> (Посећено 30.01.2013.)

Новински извори

- Вечерњи лист, Загреб, издање за 16. мај 1990. године
- Политика експрес, Београд, издање за 15. мај 1990. године
- Спортске новости, Загреб, издање за 14. мај 1990. године

Neven Obradović

SPORT'S JOURNALISM AND CAUSING THE NATIONALISTIC TENSION – CASE STUDY ABOUT FOOTBALL GAME ANNOUNCEMENTS FOR MATCHES BETWEEN SERBIA AND CROATIA

Summary: Media had a huge influence in raising tension and in breakup of former Yugoslavia. During the war on ex Yu territory media were part or war mechanism. Their propaganda assignment was to present their own nation in the best possible way and to demonize the enemy at the same time. After the war ended the best field to continue media war was sport's. Games between Serbia and Croatia in all sports were marked as high risk events due to frequent fights around the stadium, on the stands, and even on the field. For a lot of those conflicts you can thank the media and their efforts to fire up the tension before the game.

Sensationalist headlines and texts which remind of those from the war time followed every game between those two teams. New media opened up the new possibilities so with the text you could add video clip about controversial details to remind the fans about debts from the past and that it's payback time. The topic of this thesis is reporting of new media about games between Serbia and Croatia in during the qualifications for the World Companionship 2012 in Brazil. Goal is to determine how much these media cause nationalist tensions before the sport's events. We analyzed sport pages from the most popular web portals in Serbia and Croatia in days when they wrote about the double match of those two teams during June and July 2012. Method used was text analyzes.

Key words: Serbia, Croatia, football, media, conflict, internet